CLASS : 12th (Sr. Secondary) **Code No. 5764**

Series : S.S.-March/2022

रोल नं० | | | | | | | | | | |

उत्तर मध्यमा (द्वितीय वर्ष) संस्कृत साहित्य वेद सिद्धान्त (आर्ष पद्धति)

Sub Code : 1201/SKS

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

*समय : **$2\frac{1}{2}$** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **7** तथा प्रश्न **7** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः - सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. *वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः समाधेयाः -* $1 \times 40 = 40$

(i) यजुर्वेदस्य सप्तत्रिंशाध्याये कति मन्त्राः सन्ति ?

(ii) 'वीरम्' इत्यस्य शब्दस्य कोऽर्थः ?

(iii) 'आ ददे नारिरसि' अत्र नारिः पदस्य कः अर्थः-नायकः देवः वा ?

(iv) 'स्वाहा मरुद्भिः' इस्यस्य कः देवता ?

(v) 'युञ्जते मनऽउत' इत्यस्य मन्त्रस्य कः ऋषिः ?

(vi) 'अध्वरम्' शब्दस्य कः अर्थः ?

(vii) 'सुक्षित्यै' इति अस्य शब्दस्य कः अर्थः ?

(viii) 'देवस्य त्वा सवितुः' इत्यस्मिन् मन्त्रे कः छन्दः ?

(ix) 'प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः' इत्यस्य कः स्वरः ?

(x) 'अश्वस्य त्वा वृष्णः' मन्त्रस्यास्य कः विषयः ?

(xi) गीतायां स्थितप्रज्ञनामकः विषयः कस्मिन् अध्याये अस्ति ?

(xii) गीतायां 'कौन्तेय' पदं कस्य कृते प्रयुक्तम् ?

(xiii) वैदिकगीतायाः षष्ठ्यायाये कति श्लोकाः सन्ति ?

(xiv) स्मृतिभ्रंशाद् किं भवति ?

(xv) कामात् कः अभिजायते ?

(xvi) कां स्थितिं प्राप्य नरः न विमुह्यति ?

(xvii) आत्मवश्यैरिन्द्रियैः विधेयात्मा किं प्राप्नोति ?

(xviii) परस्परं भावयन्तः किं अवाप्स्यथ ?

(xix) यज्ञात् किं भवति ?

(xx) यज्ञार्थात् कर्मणः अन्यत्र अयं लोकः कीदृशः ?

(xxi) ईश्वरस्य सिद्धिः कथं भवति ?

(xxii) ईश्वरः सादिः अनादिः वा ?

(xxiii) सर्वेषां कल्याणं सर्वेश्य सुखं च कः वाञ्छति ?

(xxiv) उपासनायाः फलं किं अस्ति ?

(xxv) इच्छाद्वेषप्रयत्नसुखदुःखज्ञानानि कस्य लिंगानि ?

(xxvi) अग्ने नय .... राये अस्मान्। (*रिक्त स्थानं पूरयत*)

(xxvii) जीवात्मा परमात्मनः व्यवस्थायां स्वतन्त्रः अस्ति परन्तन्त्रो वा ?

(xxviii) 'अयं आत्मा ब्रह्म' अयं महावाक्य वेदस्य अस्ति ब्राह्मस्य वा ?

(xxix) सः पूर्वेषामपि .... कोलेनानवच्छेदात्। (*रिक्त स्थानं पूरयत*)

(xxx) सूर्यात् कः वेदः जायते ?

(xxxi) तारापीडस्य पुत्रस्य नाम किं आसीत् ?

(xxxii) 'दिवसकरः' अस्य शब्दस्य अर्थः कः – सूर्यः चन्द्रमा वा ?

(xxxiii) 'पातालगुहा' अस्मिन् पदे कः समासः ?

(xxxiv) इयं लक्ष्मी कुतः समुत्पन्ना ?

(xxxv) बुद्धिः कालुष्यं कदा उपयाति ?

(xxxvi) 'शुकनासोपदेशे' शुकनासः कः ?

(xxxvii) 'अनार्या' इति पदेन का सम्बुध्यते ?

(xxxviii) 'शुकनासोपदेशो' गद्यात्मकः पद्यात्मको वा ?

(xxxix) अपरिणामोपशमः कः ?

(xl) ''शूरं कण्टकमिव परिहरति'' अत्र कः अलंकारः अस्ति ?

2. *अधोलिखितयोः गद्यांशयोः व्याख्या कार्या: –* 3 × 2 = 6

(क) गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वम् अमानुषशक्ति त्वं चेति महतीयं खलु अनर्थ परम्परा। सर्वाविनियमानामेकैकमप्येषाम् आयतनम्, किमुत समवायः।

(ख) अहंकारदाहज्वर मूर्च्छान्धकारिता विह्वला हि राजप्रकृतिः। अलीकाभिमानोन्मादकारीणि धनानि। राज्य-विषविकारतन्द्राप्रदा राजलक्ष्मीः। आलोकयतु तावत् कल्याणाभिनिवेशी लक्ष्मीमेव प्रथमम्।

3. *अधोलिखितानां वाक्यानां हिन्द्यां संस्कृते वा अनुवादः विधेयः -* 2 × 7 = 14

(क) ताभ्यां बालाभ्यां विद्यालये न अभूयत।

(ख) सः मह्यंपञ्चशतानि रूप्यकानि दातुं प्रत्यश्रौषीत्।

(ग) दीनान् मा प्रहार्षीः।

(घ) अद्यैव सुरेन्द्रः उदयपुरात् प्रतिन्यवृतत्।

(ङ) विनय पात्रता को देती है।

(च) धर्म से सुख प्राप्त होता है।

(छ) मेरे विद्यालय के एक ओर सरोवर है।

4. *दयानन्दभाष्यानुसारं **मन्त्रमेकं** व्याख्याहि –* 5

(क) इयत्यग्रऽआसीन्मखस्य तेऽघ शिरोराध्यासं देवयजने पृथिव्याः।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे।।

(ख) गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम्।

सः देवो देवेन सवित्रा गत सं सूर्यण रोचते।।

5. ***एकः** श्लोकः समाधेयः -* 5

(क) विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः।

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते।।

(ख) यज्ञशिष्टानः सन्तो मुच्यन्ते सर्वकिल्विषैः।

भुञ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात्।।

6. ***एकस्य*** *प्रश्नस्य उत्तरं लिखत –* 5

(क) जीवेश्वरयोः स्वरूपः गुणकर्मस्वभावाश्च कीदृशाः ?

(ख) ''प्रज्ञानं ब्रह्म। अहं ब्रह्मास्मि। तत्त्वमसि। अयमात्मा ब्रह्म।'' इत्यादीनां महावाक्यानां कोऽर्थः ?

7. ***विषयेकमवलम्ब्य*** *निबन्धो लेखनीयः –* 5

(क) महर्षि दयानन्दः।

(ख) सत्संगतिः।